IGOR URSENCO
”Petru Maior” University of Târgu-Mureș

BLAGA'S INTERTEXT IN SOVIET BESSARABIA

Abstract: The following paper seeks to demonstrate that there is a well-configured blagian intertextual corpus of the general manner of the Bessarabian poets during the period of the sixties-seventies. As persuaded below, its component parts abounds of aesthetic references, direct and indirect, from the Transylvanian poet's texts. Consequently, Lucian Blaga gets not only the "lightning rod" in both cultural and ideological roles, but also gets himself caugth as one of the generational dividing line with all the implications involved in this complex process.

Keywords: intertext, Lucian Blaga, cultural memory, the Bessarabian poetry in the broader Romanian literar context, aesthetical valorfication.

Strâmtoraţi în menghina realist-socialist-dogmatică, poeţii (care) au putut evita „triada fatalităţii”[1] culturale au căzut sub incidenţa, predestinată şi ea într-un fel, a literaturii anilor ’30, situată, la vremea aceea, sub semnul valorificării febrile a operei blagiene. Reconstituim cu exactitate această atmosferă pentru pecetea repercusiunilor ei hotărâtoare — prin activitatea estetică a unui Nicolae Costenco, Magda Isanos, Vladimir Cavarnali, George Meniuc, Liviu Deleanu, Alexandru Robot − asupra dezvoltării ulterioare a liricii de pe malurile râului Bâc, o adevărată „Atlantidă poetică” (Alexandru Muşina) până în pragul anilor ’90 şi, prin contrapunct cultural, a textelor generației acum emergente în plină ebuliție.

Această perspectivă inedită ne apare cu atât mai interesantă cu cât însuşi maestrul român a fost supus supravegherii şi defăimărilor orchestrate de regimul ideologic instalat la Bucureşti. Nu ne substituim unor hazardări conceptuale privind evoluţia posibilă a liricii basarabene, dar dispariţia prematură a lui Vladimir Cavarnali, a Magdei Isanos şi, mai ales, a promiţătorului Alexandru Robot a condus eminamente − şi aici identificăm un prim cadru modelator − la valorificarea predilectă a programului-manifest propus de Costenco despre „duhul faustic (eroic) şi mistic” al „poetului basarabean” şi, mai târziu, despre „tiparul sufletesc specific ce se rezumă, în trăsături generale, la următoarele elemente: credinţa aproape mistică într-un ideal social ireductibil (Stere); structura cerebrală aptă pentru abstracţie, de aici rigiditatea doctrinală; înclinaţia de a duce tezele până la ultimele consecinţe logice şi pasiunea neînfrânată în susţinerea şi propagarea convingerilor proprii (...); un dezvoltat sentiment de pudoare; respectul care reclamă reciprocitatea proprietăţii şi individualităţii; naiv oarecum, cu extraordinară aplecare către idealism; fiu al paradisului ideilor ireductibile, platonician într-o măsură”[2].

Implicarea culturală a eu-lui creator s-a manifestat inclsuiv prin încorporarea unor texte de referinţă din mitologia naţională sau din creaţia scriitorilor clasici şi contemporani

[1] Moartea artistului − evazionismul esopian (retragerea în tematica general-umană) − anonimatul cultural. Cf. Cimpoi Mihai, O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia, Chişinău: Editura Arc, 1996, p. 10
[2] Costenco Nicolai, Ideologii basarabene // Viaţa Basarabiei, 1937, nr. 12

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

prin „*altoiurile*”* individuale ale poeţilor alimentate de seva nutritivă a „matricelor spirituale” majore, pe care preferăm să le identificăm în semnificaţiile culturale conotative oferite de termenul *„numitor comun*” preluat dintr-un titlul de carte a poetului șaptezecist Eugen Cioclea. Se poate urmări așadar cu folos mai mult decât pedagogic pentru istoria literaturii cum viitorul agent cultural „paradisiac, luciferic, mioritic” (după Mihai Cimpoi) care va revoluționa, în aceeași măsură, Clujul și Sibiul, deschide cel puţin tot atâtea cifruri de codificare a „neînţelesurilor lumii” și preluate de cei mai buni condeieri ai generațiilor poetice alternante pe ambele maluri de Prut în ascendenţa lor spre „Marele Anonim”.

Dacă revenim la contextul arealului dintre Nistru şi Prut, vom găsi lir(ic)a de până la război afundată, păgân, în *paradisiacul* de esenţă blagiană a „formelor străvechi, pline de fiinţa unor mituri pierdute, încărcate şi pietrificate de taine ce nu depăşesc” (Ion Pillat), în căutare de mărturii „că cineva mai mare / salvează prin declinuri / secretele tipare” (Nicolae Costenco, **Toamnă de cristal**). Trăitor într-un orizont mărginit, în care „misterul ni se dă cu stropul şi precaut” (Nicolae Costenco), prin invocarea **Pădurilor** basarabeanul George Meniuc îşi acordează instinctiv tonalitatea (trecută de filtrul alchimic blagian) cu pădurile, câmpiile şi izvoarele din propria existenţă:

Dar mistuit de lutul pământesc
Şi prefăcut în ierburi, arbori, flori,
Eu voi simţi cum pretutindeni cresc,
Cum viaţa mă străbate în fiori.

Spaţiul unde sacrul şi profanul coexistă, coincide cu *satul basarabean* imaginat de Liviu Damian, „foc miraculos”, atmosferă „reală, palpitând de seve, cutremurată de ritmul anotimpurilor, cheltuită cu împliniri (...), punct de atracţie continuă”[3]. Acolo unde uşa casei, „cu toate semnele pe ea”, e chiar fereastră tăiată spre lume: „Dinăuntru erau semnele mele./ Dinafară semnele ploii şi gerului/ şi ale luminii din stele” (**Uşa cu semne**). Acolo unde degetele femeilor ce văruiau „se prefăceau în lumină de toamnă / în joc la nunţi / în cîntece de cumătrie / în vorbă şoptită / în clipă şi lumânare” (**Cuiburi de humă**).

De altfel poetul bălţean îşi mărturiseşte „secretul poetic” oficiat să fie, în același timp, și **Dreptul poetului**:

Port câte-un izvor de lacrimi sub gene
Ca să-mi spele privirea,
Când mi-o îndrept spre sate moldovene,
Acolo unde creşte nemurirea.

Nu se ştie prin ce minune a fost posibilă adaptarea realităților transilvane la regimul basarabean aflat în plină ideologie sovitică, dar „în pragul satului îşi conteneşte pasul” şi confratele său întru ideologie literară Pavel Boţu, pentru că „totul ce-acum se întâmplă / e-un basm al tainelor” ce trec bariera geopolitică oficială: „doar câinii sparg liniştea: latră / dar dintr-o altă poveste...” (**Rurală**).

Dintre congenerii săi poetici de regulă mai extravertiți, mult mai interiorizatul Victor Teleucă se întoarce în permanenţă la furtunile sale lăuntrice cum „numai ţăranii se întorc în spaţiul lor mitologic” (**Mă întorc la furtuni**): „târziul nostru de acasă”, „satul de sub Steaua Polară” sau „nestrămutatul nostru aici” (**Târziu, când pe oameni îi doare Steaua Polară**)

* Sememă atestată la mai mulți autori, în primul rând în poemul „Melancolie” semnat de Lucian Blaga („altoită pe fiinţa mea imensa lume // cu toamna şi seara ei // mă doare ca o rană”), de unde a fost preluat, probabil, de către Paul Mihnea în subciclul său poetic „Altoiuri” și/sau de Liviu Damian în titlul plachetei sale lirice „Altoi pe o tulpină vorbitoare”

[3] Damian Liviu, Satul din noi / Îngânduratele porți, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1975, p.13

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

sunt doar câteva expesii fals tautologice, menite să fixeze linia directoare a poeticii şaiceziste. Or, spaţiul baştinii te ţintuieşte cu mii de fire nevăzute, te cheamă mereu la el, asemeni unei bulboane marine.

De acestă manieră vede poetul **Triunghiul Ocniţei**, o replică intertextuală limpezită de obscuritatea de cancan a *Triunghiului Bermudelor*: „când ninge, / oamenii parcă se coboară din nori, / ori parcă ies din fântâni, / prin care se-ntorc dintr-o lume de basme / cu câte o căldare de apă albastră acasă"; „sus, între cele două păduri, departe, acolo un stejar se sfădeşte cu moartea, de acolo am auzit (...) că cerul începe chiar de la Ocniţa (...) până spre Steaua Polară, unde cu gândul de-ajungi rareori (...). Din Triunghiul Ocniţei niciodată nu ieşi. / În Triunghiul Ocniţei niciodată nu mori".

De altfel întreaga Moldovă, o republică minusculă plasată la marginea extinsului pe tocmai două continente Imperiu Sovietic, capătă statură uriesească la poetul şaizecist pe linia întreruptă a avangardiştilor interbelici: ea „are dealuri cu umeri rotunzi, emisferici, (...) cu atâtea nemărginiri de sate pe care ca pe-o minune din cer le cobor să vindec toamna de ceaţă şi vara de secetă (...) toate, toate-s aici, toate la locul lor ! (...) fiecare izvor are tămăduitoare o matcă, are un sens străveziu" (**Tratat de dragoste**).

Şi la Grigore Vieru *matricea mioritică* reverberează (prin poemul **Satele mele,** inclus obligatoriu în curricula şcolară basarabeană) un spaţiu mitic, static prin excelenţă, o utopie păşunistă desprinsă parcă din imaginarul „Oraş-grădină" al lui Ebenezer Howard:

Pe vale, pe creste
Stau satele mele.
Aproape de codru,
Aproape de stele.

Faptul că propria baştină (**Satul meu**) devine *axis mundi* nu conferă decât o intimitate familiară perspectivei panteiste:

Aici în amurg pe faţă ah simţi
suflarea veşniciei
Caldă şi odihnitoare
ca răsuflarea Mioriţei.

La fel de recognoscibil-blagiană e **Măsura liniştii** şi pentru Ion Vatamanu, cernăuţeanul stabilit definitiv în Republica Socialistă Moldovenească:

Sporeşte amurgul
Peste sat,
De parcă o taină
Măsoară liniştile
Pe trupul plaiului meu.

Următoarea generaţie de poeţi vine dotată cu un „kit de instrumente blagiene" ce par a fi indispensabile laboratorului experimental colectiv de realizare a Idealului Unităţii Umane de la „Auroville" („Oraşul zorilor") patronat de UNESCO în regiunea Viluppuram, India de Sud. Prin şaptezecista Leonida Lari aceştia vor fi surprinşi, fără drept de apel, „rostind încrezător incantaţii sacre" dragilor „locuri îmblânzite pe vremuri de Orfeu" (**Orfică**), „unde valea se-ngână cu dealul / Şi de muze suflarea e plină (...) / Unde-atâta-nţeles are dorul, (...) Unde vântul pe vers mă cunoaşte, (...) / Unde eu am voit a mă naşte" (**Moldovei**).

Personal nu cunosc vreun spaţiu estetic mai zelos pentru ilustrarea plauzibilă a morfologiei culturii spengleriene. Or, „toate cântecele-n mine / Se încep de la pământ" mărturiseşte congenerul Vasile Romanciuc, pentru că „viaţa mea şi-a mea cântare / pentru tine(-i) zămislită" (**Odă pământului**). Fără să realizeze că urmează îndeaproape directivele

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

oficiale ale Partidului Comunist, poetul sacralizează munca „plugarilor"-demiurgi care cresc pâinea „mai mult cu inima, [...] uitând-o în ţărână / lângă rădăcină" (**Aici, în câmpie**). Acasă la Nicolae Dabija „secunda bate-n ornice bătrâne", iar viaţa sătenilor decurge după nişte ritualuri ascunse văzului intrus (**Grai**): „satu-i sub bolţi [...] / cerul ne apasă în pământ,/ încât copiii sunt aduşi de umeri".

Păşind prin spaţiul fertil al satului, Leo Butnaru e conştient de faptul că „atingerea gleznei a scuturat /câteva seminţe din spicul ierbii, / tăinuind în ele / perpetua victorie a revenirii;/ (...) sporindu-le şansa înmulţirii"; „cu cât păşeşti mai departe, / aici, între sat şi oraş, / se împuţinează lucrurile" şi „marile nelinişti vegetale"; de aceea recunoaşte un singur **Sens**:

Mă vreau tălmaciul sensului discret,
Comun întregii lumi sau unui neam,
Sau unui sat – mai mult nu e de spus:
De-i doar al meu, cel sens eu nici nu-l am.

Şaptezeciste (aşadar tot blagiene) ca formulă – deşi plasate temporal în anii optzeci – rămân debuturile masculine (Nicolae Popa şi Vsevolod Ciornei) sau feminine (Lucreţia Bârlădeanu). De alfel pentru ultima nu-i „nimic în amintire / mai verde decât satul": „nu arzătoare rugă / de-a reveni cândva / să-i cer naturii-mume / ci de-a dură cât Satul" (**Rugă**).

Chiar dacă nu o face decât provizoriu, Vsevolod Ciornei e dispus să asculte cum „oftează veşnicia în ţambale / şi cobzele emit ecou de mit" sau cum „eternitatea îşi opreşte paşii / lângă bătrânii sprijiniţi de porţi" (**Doină la nai**). Deja moralizările camuflate în haină poetică lui Nicolae Popa din **Ora de mister** – cu nelipsiţii markeri *rouă, pădure, livadă, pârâu* – sunt plasate încă într-o zonă-tampon, în care abandonul liricii se ține cu toți cleștii din dotare de epicul ludic: „Nu există sat, / care n-ar avea şi el acolo un cimitir / pentru orice eventualitate".

Bulversând incisiv **Impertinenţa poetului** − o scatoalcă poetică, și politică, aplicată indiscret predecesorilor stigmatizați de blagianism utilitar −, Eugen Cioclea vine încăpățânat precum eroii lirici din poemul simbolic rusesc „Grădina privighetorii"[4] al lui Alexandr Blok – nu doar pentru a-și etala ironia față de obiectul în discuţie:

(Ţăranii) nu pretind un loc în veşnicie
mai lat decât e-o talpă de copil,
chiar de-i momeşti în imne cu chirie,
al dracului de sincer şi umil....

Prin raportările poetice de pe linia conceptualiștilor moscoviți (ne gândim, în primul rând, la Timur Kibirov sau Lev Rubinștein), Eugen Cioclea se pomenește dezaxat şi copleşit de *spaţiul confuz* în care a fost plasat de tovarășii săi lirici, văzându-se nevoit să ia apărarea satului şi să-i împărtăşească, în calitate de portavoce, problemele, dar într-o cheie şi cu o finalitate deloc promițătoare: „atunci când voi fi-n muzeu privighetoare, ori un izvor cu ochelari de cal" (**Sat în câmp**), căci „oraşul creşte şi creşte, / ca un depozit de sate vârâte în lăzi,/ cu câmpii şi ţărani / prin vitrine" (**Primăvara în oraş**). Autorul care a frecventase o vreme boema de la Moscova acum revine la baştina dintre Prut și Nistru frământat de **Dilema** priorităţii *sat-oraş*, admițând retractar „că veşnicia nu s-a născut la sat./ (Contrariul ar fi frumos să fie!)". Având la îndemână o binecunoscută expresie poetică enunțată de poetul ieșean Nicolae Labiș („e-un cântec tot ce sânt"), poetul basarabean denunță cu aceeaşi consecvenţă formula blagiană arhetipală „*locuiesc într-un cântec de pasăre"* (**Lăcaş**) – care e, de fapt, un ecou românesc la afirmaţia lui Martin Heidegger, conform căreia „am sălăşlui în

[4] Măgarul, casa şi târnăcopul

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

limbă" ca într-o „casă a fiinţei" − debordată de autorii din anii '60-'70 peste limitele „extazului sentimental" (Eugen Lungu). „Gândul că am avea mai mulţi / poeţi decât se cer pentru un cântec"(*****Nimic nu vine pe lume întâmplător**) îl determină să propună o altă **Regulă a jocului**: „Nu mai suntem un cântec în surdină. / Nu resemnaţi, nu sceptici ...".

Soluţia? Unica „funcţie-n vigoare" o poate desemna, probabil, doar barbianul „un joc secund mai pur", distribuit epigonic între poeţii generaţiei şaizeciste, păstrând evident toate accentele temperamentale individuale.

În cuvânt, decide Pavel Boţu, „eu aş putea / Să-mi fac casă bună-rea / (...) / În cuvânt aş muguri", un motiv recurent la prima generaţie poetică afirmată integral în lumina realităţilor sovietice. Grigore Vieru ţine deja să-şi precizeze coordonatele „lăcaşului": „Locuiesc la marginea / Unui cântec./ La mijlocul lui / Trăieşte speranţa mea". Iată de ce, dacă îl **Atingeţi c-o floare**, „veţi vedea că dincolo / (de puternicul zid al dinţilor săi) / nu stă decât cântecul".

Şi pentru Ion Vatamanu, **Ora păsării** e starea când „poetul moare-n cuvânt, / Iar cuvântul naşte cântări". Îndemnul poetului Anatol Codru – poemul **Să-ţi iubeşti Patria** nu lasă loc de interpretări ambigui − e similar: „Totdeauna cuvântul e patria ciocârliilor / care îţi cântă în gură". Totuşi dincolo de entuziasmul lor ontologic, aceste mostre estetice şaizeciste conţin în sine pericolul profanărilor ideologice viitoare, de care vor beneficia în speţă activiştii de partid, ce le vor folosi pe post de lozici antologice pentru a justifica troglodismul regimului totalitar. Cu atât mai nocive vor apărea pentru conştiinţa atistică în plină afirmare a efebilor lirici din generaţiile mai tinere.

Câmpean fiind, şi pe şaptezecistul Iulian Filip „cântecul (îl) străbate-ndelung / ca şi cum un nai într-o margine ar doini / şi cântecul se împrumută gură cu gură de aer/ până-n altă margine...".

„Cântul zboru-şi poartă, / ducând dor în poartă ...", mărturiseşte şi Vasile Romanciuc în piesa lirică **Pasărea, viaţa**.

Trăitor inevitabil în acelaşi „cântec de pasăre", Nicolae Dabija încearcă, **Din când în când**, să se ascundă de moarte „în câte-un vers, în câte-un rând, / convins că dânsa-n altă parte / coseşte atunci", chiar dacă metoda, aşa cum se ştie, fusese brevetată deja de colegul său mai în vârstă Grigore Vieru.

Poemul **Ţară** semnat de Lucreţia Bârlădeanu (cu fraza-pivot „mereu ne absoarbe o stare de cântec") poate fi reiterat fără exagerare a fi sloganul generaţiei de tranziţie de la şaizecism spre şaptezecism şi care, ulterior, va fi denunţat cu vehemenţă de către cei hotărâţi să treacă la post-modernism din mers. Două sunt cazurile antologice: Teo Chiriac, „cuibul creierului" căruia deocamdată e „locuit de o privighetoare gravidă" (**Lucrare de control**) şi Vsevolod Ciornei, care va permite deja „păsărilor să cânte / şi ierburilor să răsară" (**Sofistică**) în adevărul lor ... vegetal.

Vom găsi diseminate în solul fertil al verbului poetic de până în deceniul 9 al secolului XX şi alte simboluri arhetipale blagiene pe post de „atractori semantici intertextuali": *tăcerea, lumina* (*soarele* pe post de generator energetic)*, lucrurile (bătrâne), steaua, dorul*, cele patru elemente stihiale (*ţărâna, focul, văzduhul şi apa*), *zodiile, gorunul*, dar şi *amurgul, taina / misterul, sământa, sângele* ca elemente de factură expresionistă.

Un exemplu antologic e chiar poemul **Cine-ar putea** (să spună mai limpede decât noi bună dimineaţa, iubire, moarte, lumină, tăcere), în care Victor Teleucă trasează prospectul psihanalitic al celor două generaţii care „nu strivesc corola de minuni a lumii". Ecourile de mai sus risipite în corpul textului semnat de poetul basarabean − fie obsesiv-involuntare, emulativ-creatoare sau pastişate mimetic − la aceste pre-texte blagiene constituie un indiciu concludent al plasării viziunilor pe întreg eşichierul poetic al anilor '60-'70.

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

E crezul estetic netemperat al lui Iulian Filip cum că „prin stuful naiului / de partea cealaltă / străbunii / până-n cer / răsuflă doine, / pe care nemişcate ciocârlii / fricoase freamătă − / să nu cumva să ne / destrame schimbul tainic / de mesaje (**Suită pentru naiuri cu naişti**).

„E-n orice mult mai mult decât se vede" – răsună ecoul blagian şi la Nicolae Dabija – „şi lucrurile-or curge peste tine, / şi te-or strivi-nţelesurule lor" (**Mai mult decât se vede**): „Cântecul naiului / lasă / răni / în vânt./ Cerul se surpă. / Apele cresc. / O sută de generaţii / îmi fac semn / să vorbesc" (**Orheiul vechi**).

„Fireşte, uneori căutăm să dezlegăm / tainele cântului, fiindcă ele / sunt mai uşoare decât / abisalele taine ale tăcerii", e poemul intitulat **Frăţescul rod** prin care intervine şi Leo Butnaru în dialogul liric generaţionist. De exemplu, **Şi cântecul acela s-a păstrat**, prin metamorfozele poetice de rigoare, „în doine, în acest moldav mister: / prin el comoara s-a multiplicat". La rândul ei, **Metamorfoza părerii** e condiţia ce „rânduieşte înţelesul / din care până azi îşi ia puterea / şi psalmul vechi, şi imnul nou, şi versul".

Astfel că argumentele poeţilor **Tainic tulburând infinitul** vor fi susţinute şi de Vsevolod Ciornei în polemicul său text intitulat sugestiv **Aer fără păsări**, neuitând să declare ulterior un război în toată legea „regimului politic vegetal": „dictatura florii / în ţara umbrei sale − / şi-n umbra sa sântem noi, / autori de utopii absurde, / de putciuri care nu fac decât / să se desprindă câte-o petală / din corolă pentru-a ne strivi / tot pe noi" (**Ţara florii**). E chiar lozinca ce rupe ireversibil cu *„generaţia-habitoare-a-cântecului-de-pasăre*" (o etichetă potrivită aplicată pe fruntea generației șaizeci) şi căreia plutonul optzecist, care îi succede, va avea – în spiritul *materia pessaus* − tot mai multă predispoziţie de a-i da interpretări echivoce, trebuie căutată inclusiv în îndemnul său: „să nu ne mistuim între mistere, / să nu ne îngropăm în horoscoape, / Să-ntârziem lumina sub pleoape, / Să mai trăim..." (**Să-ntârziem**),

Deocamdată şaicezistul Victor Teleucă îşi atenţionează, în **Tratatul de dragoste**, cititorul să fie atent: „pretutindeni e sămânţă de dor", „prin arhipelagul necercetat de cuvinte / umblă dorul ca o albină şi-adună nectar / de-nţelesuri cu multe alte-nţelesuri". „Te simţi şi te respiră o taină, un mister" (**În spulberul luminii**) – iată, *prime facie*, prisma unei întregi cărţi scrise de poetul nordic în **Încercarea de a nu muri**. Ea pare a fi inclsuiv „taina care îl apără" pe Grigore Vieru, poetul simţindu-se inevitabil îndatorat cu, cel puţin, un **Imn luminii**:

Vatră
Lumina îmi este.
(Şi întunericul la fel!) (...)
Eu nu îngrădesc lumina,
Ci întunericul:
Taina mea.

Urmându-şi îndeaproape congenerul ca un megieş empatic stabilit la frontiera dintre două republici totalitare − Republica Sovietică Socialistă Moldovenească şi Republica Sovietică Socialistă Ucraina −, Ion Vatamanu crede că învaţă tainele vieţii şi **Arta luminii**:

Luminii mă dărui, acestei grele arte!
Sărbătoresc şi unic, ca-n ceas de cununie,
Să unesc lumina şi ţărâna din câmpie,

dar, de fapt, învaţă **Intrarea în lumină**:

De parcă veşnicia îşi mână astăzi norii,
Sub care-acum răzbat în toamna lor cocorii [...]
Pe braţu-ntins cînd steaua razele-şi înclină,
Cu fruntea pe aripă – să intri-aşa-n lumină.

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

E un timp heraclitic şi pentru alt cernăuţean, Simion Gociu, „când dau şi ierbile în spic. / Povara seminţei le pleacă fruntea spre pământ / Şi coapte, visele, frământă în tulnic / Aroma scuturată a luminii pe cuvânt".

Se pare că schema va fi adoptată în consens de către următoarea generaţie poetică ce va răspunde la numele „generaţia ochiului al treilea" (Mihai Cimpoi). Nu e de mirare că „E mai lumină să tot arzi, / E mai poveste să străbaţi / Atâtea lumi de nepătruns" sunt doar câteva dintre proverbele în „lumina" cărora vor creşte **Feciorii vârstelor de aur** (Ion Hadârcă), dar în primul rând Nicolae Dabija rămânând **De veghe** în numele generaţiei artistice pe care o reprezintă estetic: „bolnavi suntem de-un cântec sănătos, / de o lumină care n-are noapte".

Aceasta e râvna de **Contopire cu Marele Tot** a lui Teo Chiriac, „paznic la pleoapa soarelui" când „degetele lumii pornite să cânte sens / fac gesturi supreme de lumină" (**Odaia cu porumbei**), efort decelabil, ceva mai înainte, şi la Leonida Lari, care se „leagă treptat cu Totul", „cuprinzător de inimi şi veşnic necuprins" (**Gândul**).

Dar **Marele Anonim** are „legea la cel ce s-arată / doar numai cu dar pentru lume, / şi după ce-l lasă la poartă − / ascunde şi urme şi urme" (Leo Butnaru). Anume despre zădărnicia unei asemenea aventuri se lamentează şi Ion Hadârcă:

În zadar te mistui sub icoana sfântă,
Frumuseţea lumii înainte-i, sus –
Pînă-i dibui chipul, rătăceşti cuvântul,
Până-aduni cuvântul, anii ţi s-au dus"
(**Frumuseţea lumii**),

chiar dacă experienţa o trăiau, *toto coelo*, şi predecesorii lui lirici, tovarăşi egali întru experienţă poetică şi canon estetic pe linia „anxietăţii de a fi influenţat" emisă de către criticul american Harold Bloom:

E o fărâmă de mister (...)
Că vrem să-l bănuim în toate ...

Chiar tu eşti o enigmă-a mea
Pe care tare nu aş vrea
Nici s-o dezleg, nici s-o destăinui,
Ci-n taină lasu-te să-mi dăinui,
Liviu Deleanu, **Enigmă**,

Păstrăm în noi o lume / Închisă cu zăvoare.
Mai bine ştim s-ascundem / Decât a ţine-afară,
Gheorghe Vodă, **Cine**,

Aflu că şi universul are orizonturi, (...)
dau pădurile la o parte,
îmi croiesc drum prin munţi,
apoi păşesc peste două postate de nori,
dar orizontul tot fuge de mine,
Ion Vatamanu, **Orizont**,

La suflet şi-adevăruri
Îmi umblă, la mistere.
La moarte dânsul umblă,
Dar zice că la miere,
Gigore Vieru, **Poetul**.

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

Spre deosebire de poeţii citaţi mai sus, afiliaţi blagian inclusiv ca structură temperamental-psihologică, în „cazurile" Iulian Filip, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu sau Teo Chiriac – cum va confirma de altfel şi practica lor poetică ulterioară – se resimte din plin interesul mai degrabă „la zi" şi preluarea stilizată a moştenirii poetului „mut ca o lebădă":

Sunt aer, floare / şi nour sunt, şi bulgăr de pământ ...
Eu nu sunt eu. La mijloc e-o oglindă –
Ca-ntr-un focar adună stea şi vânt
şi-ncearcă sens s-ajungă, sens să prindă"
(**Momentele definiţiei**),

Castanele-şi deschid ca nuferii misterul,
surd clopotele-anunţă minunea (...)
Castanele, ca nuferii, deschid priviri de sâmbur
şi-nchid ochii poeţilor – păstaie peste gând ..."
(Iulian Filip, **Fruct şi abur**),

Nelămurite linii şi-au muiat
lipsa de certitudine
în orbita ochiului pur şi rece [...]
lucrurile aud şi simt înalta nepăsare:
ele devin ca şi noi chiar dacă nu le atingem",

Când ceru-i verde / când steaua-i rece
piatra te vede / iarba mă-ntrece [...]
Eu nu sânt, căci sânt / şi-ai putea să mă pierzi
printre nourii verzi / într-un arbore sfânt"
(Leo Butnaru).

Prin poemul **Ochii tăi**, colega lor Lucreţia Bârlădeanu recuperează *in integrum* angoasele Magdei Isanos, dezvoltate tot din „arhiurma" blagiană, înțeleasă în termenii deconstrucției derrideene:

Din moarte-am să ies unde
Şi-n ce transfigurată?

Deocamdată lumina e „patria" – scrisa cu minuscule, deci inexistentă pe toate planurile ontologice – a lui Eugen Cioclea, pe care nu uită să o denunţe cu un sarcasm dramatic:

Cât mai pun preţ pe tot ce văd şi ştiu
şi am acoperire în lumină
şi sunt doar cât îmi poruncesc să fiu
şi-n orice moarte e partea mea de vină.

Trecerea prin vad a lui Vsevolod Ciornei trebuie înţeleasă ca pe o subtilă profanare a consacratei formule blagiene: „E ca abecedarul simplă / această trecere prin vad; din toate câte mi se-ntâmplă / doar moartea nu mi s-a-ntâmplat". Preluat contrapunctat, fragmentul din **Bancnote şi stea** aduce sufucuente argumente în acest sens:

Şi-n trupul tău, luminiscent şi blând
un prunc urzeşte să mă-ncărunţească.

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

Sub vălul obscur şi autoironic al stilului profesat de Andrei Ţurcanu, în **Rugăciunea de mai** („Condamnat pentru totdeauna / rană în aşteptare să-ţi fiu, mă deschid ţie, sămânţă de in, / ţie mă dărui, bulgăre de pământ primitor, / Zadarnic (în mine) se zbate / pasărea oarbă în căutarea luminii! / Primeşte-mă acum, ploiţă de mai, / în dansul tău…") încă transpare opţiunea favorabilă mesajelor blagiene, stare pe care Nicolae Popa deja nu se decide să o confirme: „Dorule-dor, / al albinei închise-ntre geamuri, / acesta e cerul tău cu hotare de sticlă, / care ai vrea să plesnească în două, / în trei [...]. Atunci, / primul pedepsit voi fi eu, eu, / care am mingea în mână / şi geamul în faţă" (**Interior şi exterior**).

Acesta e semnalul abandonării (specifice a) *luminii blagiene* − din care unii optzecişti se vor alege doar cu *„cioburi"* şi pe care alţii o vor sublima-o, mai degrabă *doctus cum libro*, în *lumina bibliotecii borgesiene* stimulată de (post-modernista) funcţionare a maşinii de scris. Astfel, tipicul şaizecist basarabean va fi dilatat de către Arcadie Suceveanu până la desfigurare estetică prin ***Miracolul zilei de miercuri***:

„Deschid fereastra / şi las să-mi năvălească-n odaie /
numai lucruri banale, / lucruri umilite, uitate,
lipsite de glorie /cu faţa mâncată de sodă, /
mirosinde-a siloz şi a hamuri /− Veniţi, veniţi
să vă scot din nou în lumină, / să vă încarc, pe rând /
cu electricitatea iluziei / să vă potolesc foamea
de transcedental / şi aventură",

intrând într-o contrapunctic genotext cu poetul clujean Ion Mureşan şi a sa **Constituire a realului prin uitare**[5]:

„Tot ceea ce am uitat, molozul, zgura, resturile
constituie într-adevăr realitatea.
Lucrurile și faptele pe care dinții nu le-au putut roade,
cuțitele nu le-au putut înjumătăți, din aceste
produse ale uitării
pe care ghearele obosite le scot mereu din baia
de acid a memoriei
și le aruncă cu scârbă afară, numai din acestea
se poate constitui o lume nouă...".

Bibliografie generală

a) în română și engleză

Cimpoi, Mihai, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chişinău: Editura Arc, 1996

Costenco, Nicolai, *Ideologii basarabene* // Viaţa Basarabiei, 1937, nr. 12

Damian, Liviu, *Satul din noi* / Îngânduratele porţi, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1975

Literatura română postbelică: Integrări, valorificări, reconsiderări (sub red. prof. M. Dolgan), Chişinău: Tipografia Centrală, 1998

[5] Din volumul „Poemul care nu poate fi înțeles", Editura Arhipelag, Târgu Mureș, 1993

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

Botnaru, Tatiana, *Poetul gorunului blagian* // Ştiinţa (AŞRM),1995, nr. 4

b) Corpus belestristic autori basarabeni și cernăuțeni

Bălteanu, Lorena, *Poeme de sticlă*, Chişinău: Editura Cuant, 1997
Bârlădeanu, Lucreţia, *Rouă de cuvinte*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1988
Bordeianu, Leo, *Palpabilitatea marginilor*, Chişinău: Editura Hyperion, 1993
Butnaru, Leo, S*âmbătă spre duminică*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1983
Butnaru, Leo, *Formula de politeţe*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1985
Boţu, Pavel, *Ruguri*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1975
Boţu, Pavel, Scrieri alese, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1983
Cibotaru, Arhip,*Versuri*, Chişinău: Editura Lumina, 1969
Cibotaru, Arhip, *Spaţii*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1971
Cibotaru, Arhip, *Între lume şi cuvânt*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1976
Chiriac, Teo, *Lucrare de control*, Chişinău: Literatura artistică, 1987
Chiriac, Teo, *Salonul 33*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1989
Cioclea, Eugen, *Numitorul comun*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1989
Cioclea, Eugen, *Alte dimensiuni*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1990
Ciornei, Vsevolod, *Cuvinte şi tăceri*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1989
Ciornei, Vsevolod, *Istoria geloasă*, Chişinău: Editura Hyperion, 1990
Codru, Anatol, *Îndărătnicia pietrei*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1967
Codru, Anatol, *Mitul personal*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1986
Dabija, Nicolae, *Apă neîncepută*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1986
Dabija, Nicolae, *Zugravul anonim*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1980
Dabija, Nicolae, *Aripă sub cămaşă*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1985
Damian, Liviu, *Inima şi tunetul*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1981
Deleanu, Liviu, *Versuri*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1967
Deleanu, Liviu, *Destăinuire*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1970
Dudnic, Petru, *Văzduh pentru suflet*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1982
Filip, Iulian, *Neîmpăcatul meşter*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1978
Filip, Iulian, *Hulub de poştă*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1983
Hadârcă, Ion, *Lut ars*, Chişinău: Editura Literatura artistică,1984
Hadârcă, Ion, *Darul vorbirii*, Chişinău: Editura Literatura artistică,1985
Meniuc, George, *Vremea Lerului*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1969
Meniuc, George, *Florile dalbe*, Chişinău: Editura Literatura artistică,1979
Mihnea, Paul, *Orga codrului*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1966
Popa, Nicolae, *Timpul probabil*, Chişinău: Editura Literatura artistică,1985
Popa, Nicolae, *Ghid pentru cometa Halley*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1987
Romanciuc, Vasile, *Genealogie*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
Teleucă, Victor, *Încercarea de a nu muri*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1980
Teleucă, Victor, *Întoarcerea dramaticului eu,* Chişinău: Editura Literatura artistică, 1983
Teleucă, Victor, *Scrieri alese*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1985
Tulnic, Vitalie, *Culori şi anotimpuri*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
Ţurcanu, Andrei, *Cămaşa lui Nessos*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1988
Vatamanu, Ion, *Primii fulgi*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1962
Vatamanu, Ion, *La mijlocul ierbii,* Chişinău: Editura Lumina, 1967
Vatamanu, Ion, *Ora păsării*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
Vieru, Grigore, *Numele tău,* Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1968
Vieru, Grigore, *Un verde ne vede*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1976
Vieru, Grigore, *Taina care mă apără*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1983

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)

Vodă, Gheorghe, *Ploaie fierbinte*, Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1967

Vodă, Gheorghe, *De dorul vieţii, de dragul pământulu,* Chişinău: Editura Literatura artistică, 1983

Ziedonis, Imants, Damian, Liviu, *Pâinea în două cânturi*, Chişinău: Editura Literatura artistică, 1984

BDD-A21779 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:47 UTC)